

VŠECHNY PREZIDENTOVY ŽENY

Masaryk byl sice zapřísáhlý abstinent, ale ženy se mu vždycky líbily – a on se líbil jim. Když se stal prezidentem, jeho puritánská dcera Alice se snažila cenzurovat všechny informace, které by ho navenek nevykreslovaly jako vzor ctností, a i on sám stopy po svých nemanželských vztazích pečlivě mazal. Ovšem ne vždy úspěšně. A tak i z toho mála, co se zachovalo, víme, že vedl pestrý milostný život ještě ve věku, kdy jiní oblékají v lepším případě bačkory a v horším dřevěný kabát.

Podle některých autorů měl od počátku 20. let blízký vztah s markýzou Giulianou Benzoni. Ta předtím byla milenkou a snad i snoubenkou Milana Rastislava Štefánika (tou dobou už mrtvého), takže se s ní blíž seznámíme v kapitole o něm. Přímé důkazy o vztahu Giuliany s Masarykem neexistují, ostatně Alice byla prezidentovi stále nablízku a nic jí nemohlo uniknout – takže se ani nic nemohlo zachovat. Povídalo se, že už za Štefánikova života Masaryk na Štefánika kvůli Giulianě žárlil a později o něm dokonce měl říct: „Míval přede mnou trochu strach pro své hochštaplerství a bál se, že mu řeknu, co ty, dráteníku, chceš s markýzou...“

Jisté je jen to, že markýza navštěvovala meziválečné Československo i po Štefánikově smrti – ale nejen to. Byla také součástí Masarykova doprovodu na mnoha akcích, včetně významných zahraničních misí. A to i navzdory skutečnosti, že neměla žádnou oficiální funkci.

Mnohem víc se ví o následujícím vztahu Tomáše Garrigua Masaryka s venkovskou literátkou Oldřiškou (Oldrou) Sedlmayerovou (1884–1954). Důvod je prostý: Masaryk sice svou tajnou přítelkyni nabádal, aby jeho do-

pisy průběžně páčila, ona si je ale schovávala. Zachovaly se také její deníky. Takže dokonce víme i to, že rozhodně nešlo o vztah platonický, přestože prezident tou dobou už byl ve věku více než pokročilém:

„Vždyť to byla hned na začátku ta nebývalá slast, že jsem Tě hned a samozřejmě vzal a Ty mne – pamatuješ na naše prvé objetí v L.? Vidím ten nešikovný divan v té prvé světnici, kde jsem, podle svého listu Tobě, nemohl se dostat k Tvému čelu a ke Tvým sladkým rtům – zavedl jsem Tě do světnice vedle a tam jsme ulehli na posteli. Ale neměli jsme praxe...“, napsal roku 1931 své o čtyřiatřicet let mladší milence více než osmdesátiletý prezident. A v jiném jeho dopise Oldře stojí: „Byli jsme jak mladí zajáci – já jsem se nerozmýšlel – hned!“

Hloubku vztahu v jeho vrcholné fázi naznačují i jiné Masarykovy věty v korespondenci: „Vypovídal jsem Vám své životní tajemství – tím jsem se k Vám přivázal a Vás k sobě takovým šrankem, že již nemůžeme od sebe!“ O jaké tajemství šlo, ve svých denících neprozradila ani jinak sdělná Oldra, takže fantazie může pracovat na plné obrátky.

Kromě všetečné a nepřející Alice ale měli postarší milenci ještě jeden problém: Oldřiška Sedlmayerová byla vdaná a ještě ke všemu měla syna. Její manžel pracoval jako přednosta železniční stanice v moravských Tetčicích, ovšem literárně nadané a společensky aktivní manželce nestačil, a ta z jeho světa unikala stále víc. S Masarykem se seznámila na jaře 1928 – tedy v době, kdy takový vztah znamenal skandál i na nižší úrovni než v případě hlavy státu. A nejen skandál: Československá republika převzala podstatnou část rakousko-uherské legislativy, která obsahovala kromě jiného i paragraf o cizoložství, za něž hrozilo až půl roku vězení. Milenci se proto scházeli tajně, nejčastěji v hotelu Esplanade naproti Hlavnímu nádraží (tehdy Wilsonovu). K velké zlosti Alice, která se snažila vztah všemožně torpédovat a o Oldře mluvila jako o veselé dámě. To sice dnes vypadá nevinně, ale tehdy se veselost u žen jaksi nenosila, takže v podstatě šlo o synonymum pro prostitutku.

Pravdou je, že zejména v počátku vztahu se Masaryk snažil Oldru podporovat finančně na tehdejší dobu docela slušnými částkami. Dokonce jí chtěl v Praze pořídit dům, kde by se nerušeně scházeli, a začal o tom jednat s věhlasným architektem Jožem Plečnikem. Jenže se to doneslo Alici a ta plán překazila. „Já jsem otrok,“ napsal pak Oldře.

O vztahu věděla jen velmi úzká skupina lidí kolem prezidenta, do které patřil mimo jiné Edvard Beneš a jeho žena. Většina starostí kolem organizování

schůzek padla na bedra Masarykova osobního sekretáře Antonína Schenka (1896–1970). Milenci se věnovali i literární činnosti, Masaryk Oldře zřejmě pomáhal s psaním článků pro noviny a společně také psali několikadilný román, který ale zůstal nedokončený. Do ztracena nakonec vyšuměl i jejich vztah; poněkud překvapivě ne v důsledku nenaplnění potřeb o půl druhé generace mladší ženy, ale pro ztrátu zájmu ze strany Masaryka, který si našel jinou partnerku. Roku 1933 začaly jejich schůzky řídnout a korespondence váznout, až povinnost odpovídat na její prosebné dopisy Masaryk uložil Šenkovi, s pokynem, aby ho omluvil pro jeho špatný zdravotní stav. „Je mi těžce z toho, že k Vám nemohu, a tím že roste odcizení a různé nejasnosti.“ – Ale místo útěchy od Masaryka jí přicházely jen Schenkovy chladné výmluvy.

Nešťastná Oldra pak psala Šenkovi, dokonce i Edvardu Benešovi, ale nebylo jí to nic platné. „Nebudu už nikoho prosit – budu jen čekat, rozpomeneli se sám na mě a bude-li chtít se mnou mluvit. Ničeho jiného už dnes dělat nemohu...“ zapsala si nakonec rezignovaně. A později po Masarykově smrti k tomu dodala: „Pro mě tím život ztrácí smysl.“

Masarykova nemoc z roku 1933 se ve skutečnosti jmenovala Helena Železná-Scholzová (1882–1974). Zatímco Oldra byla navzdory svým literárním (a zřejmě i jiným) ambicím poměrně jednoduchá žena, na níž prezidenta zřejmě nejvíc přitahovala její laskavost a ženskost, Železná byla z jiného těsta. Studovala sochařství v Berlíně, Bruselu, Paříži a Římě, kde se také vdala a usadila. Brzy se stala uznávanou umělkyní a pohybovala se v nejvyšších kruzích; kromě jiného portrétovala členy habsburské panovnické rodiny. Roku 1932 ji český velvyslanec v Itálii doporučil Masarykovi a ona za ním přijela do Topolčianek. Strávili spolu několik dní, během nichž vznikla Masarykova bronzová socha – a zanikl cit k Oldře.

Na rozdíl od Oldřišky Sedlmayerové byla Helena Železná-Scholzová intelektuálka pohybující se v nejvyšší společnosti, dopisy si neschovávala a deníčky nepsala. A tak o jejich vztahu víme jen z nejasných narážek pamětníků, především Antonína Schenka. Alice se ale nemusela znepokojovat dlouho, protože roku 1934 se Masarykův stav opravdu začal dramaticky zhoršovat. Korespondence s Helenou žijící v Římě musela ustát i z politických důvodů, protože byla obava, že padne do rukou Mussoliniho fašistů a bude politicky zneužita. Tomáš Garrigue Masaryk zemřel o tři roky později – a po jeho smrti už Alice mohla nerušeně pracovat na tatíčkově kultu, aniž by jí to kazil, jak to tak rád dělal, když byl ještě živý.

ZÁHADNÁ POSLEDNÍ SLOVA

Tomáš Garrigue Masaryk se v dobrém stavu dožil vysokého věku, což on sám přičítal svému nekuřáctví a odporu k alkoholu. „Nikdy jsem nepil kořalky, ale víno jsem pil od dětství, vždyť jsem se narodil ve vinném kraji,“ svěřil se jednou Karlu Čapkovi. „Teprve před svým padesátým rokem jsem poznal, že alkohol není vůbec k ničemu dobrému a přestal jsem pít vůbec. Jako prezident jsem chtěl i své hosty nutit, aby jedli bez vína a pití, ale nešlo to.“

Pevné zdraví jistě utužovaly i pravidelné vyjíždky na koni a stálá duševní aktivita, ale poslední léta přesto byla krušná. První záchvat mrtvice přišel v dubnu 1934, od té doby býval často dezorientovaný a slábl mu zrak, později také ochrnula pravá ruka. Když už nemohl podepisovat listiny, vyrobili mu speciální razítko, často ani nevěděl, co stvrzuje. Veřejnost ale byla stále informována o jeho vynikajícím zdravotním stavu. Prezidentský slib po jeho čtvrtém zvolení 24. května 1934 už byl utrpením pro něj i pro jeho okolí a situace brzy začala být neúnosná. Zmatených reakcí přibývalo, zapomínal, nepoznával lidi a ve světlejších chvílích si to i uvědomoval. Když mu na jaře 1935 představovali nový vládní kabinet, pouze stále anglicky opakoval „I am lost“ (jsem ztracen). Abdikoval v prosinci následujícího roku a zemřel 14. září 1937 v Lánech.

Ještě před smrtí – a zjevně už v nedobré duševním stavu – svému synovi Janovi, který zastával funkci ministra zahraničí, řekl osudnou větu: „Nikdy nepouštěj Beneše.“ Jan byl vynikající muzikant, zábavný společník, výborný řečník a přesvědčený prozápadní demokrat – ale špatný politik, a tak si pokyn vyložil po svém: Masarykova nástupce slepě následoval. To ho nakonec dovedlo až k podivné smrti na dvoře Černínského paláce a celou zemi do područí Stalinovy krvavé totality.

S Janem Masarykem také ale souvisí jedna záhada kolem smrti jeho otce. V Národním archivu leží tajuplná zapečetěná obálka, která má údajně obsahovat poslední slova Tomáše G. Masaryka zaznamenaná Janem. Co obsahuje, nevíme a hned tak se to nedovíme, protože u ní je přepis, podle něhož smí být otevřena až 19. září 2025. Byla součástí osobního archivu Jana Masaryka, který se po jeho podivné smrti v březnu 1948 dostal do Velké Británie, aby se do České republiky vrátil až roku 1996.

Tomáš Garrigue Masaryk zcela nepochybně byl, je a nejspíš už zůstane nejvýraznější postavou moderní české historie. Jeho roli ve státě pak převzal dr. Edvard Beneš, který ani zdaleka nedosahoval jeho formátu a zřetelně podléhal jak svým slabinám a charakterovým vadám, tak postupně čím dál víc i ruskému vlivu. Ale to už je úplně jiný příběh.

MASARYK A MY

Když o někom píšete, musíte ho pochopit – a abyste ho pochopili pokud možno co nejlépe, musíte se snažit do něj vžít. Tak se občas stane, že v kůži té osoby na ni postupně změníte názor; „zevnitř“ všechno vypadá úplně jinak než z pozice nezúčastněného pozorovatele, který ještě ke všemu hodnotí s odstupem času. Tak se i stalo, že Masaryka, který mi nejdřív byl spíš lhotejný a později až protivný, jak kvůli nekritickým adoracím jeho patolízalů z časů první republiky, tak v důsledku zkreslování jeho odkazu současnými českými nacionalisty, jsem se postupně naučil nejen obdivovat, ale i mít svým způsobem rád.

Dá se říct, že existují nejméně čtyři Masarykové: Masaryk v dílech obdivovatelů, Masaryk v dílech svých více či méně zjevných odpůrců nebo nepřátel, Masaryk v nudných a studených studiích vědců – a teprve pak Masaryk skutečný, který se za těmi třemi dnes už do značné míry ztrácí. První, druhé i třetí neuškodí znát, ale rozhodující je, co vlastními slovy říká ten čtvrtý a co o něm říkají jeho současníci, kteří ho poznali zblízka. Protože skutečný Masaryk byla osobnost nejen komplikovaná, ale i mimořádně komplexní. Pokud z této komplexnosti cokoliv uberete, výsledný obraz se zkřiví k nepoznání.

Pojmout Masaryka komplexně je neobyčejně namáhavé, takže si asi leckdo řekne, proč věnovat tolik času a úsilí dávno mrtvému politikovi – zvlášť když stát, který byl jeho dílem a který zformovaly jeho principy, zemřel téměř současně s ním a ukázal se být omylem. Ano, Republika československá v masarykovské podobě je mrtvá a už nikdy neožije. Ale principy, které Masaryk vyznával, jeho „ideály humanitní“, jsou věčné, a proto stojí za to je znát.

Masarykovi se často klade za vinu – nebo přičítá k dobru (jak je ctěná libost), že rozbil Rakousko-Uhersko. Myslím, že to není pravda. Do poslední chvíle, což znamená do vypuknutí války, usiloval o jeho zachování, zatímco ho s velkým nasazením rozbíjeli jiní: čeští a němečtí nacionalisté, vedení monarchie bránící modernizaci, v neposlední řadě i zahraniční mocnosti nepřátelské i spřátelené dělající si záslusk na střed Evropy. Masaryk otočil teprve ve chvíli, kdy už bylo Rakousko-Uhersko zjevně ztracené. Nerozbíjel ho, jen se snažil, aby z jeho trosk Češi nevyšli jako oběti. Že jeho řešení bylo skoro utopické, podle všeho sám přinejmenším tušil – žádné jiné ale tou dobou k dispozici nebylo. Ať si modelově představíme jakoukoliv „masarykovskou“ variantu dalšího vývoje, všechny by dopadly mnohem hůř a mnohem rychleji by skončily. Díky Masarykovi Češi dostali k vyřešení své situace dalších dvacet let k dobru – a že je využili špatně, není tak docela jeho chyba.

Existuje ale ještě jeden pádný důvod, proč skutečného Masaryka studovat: on nás měl zatraceně dobře prokouknuté. Znal nás lépe, než známe my sami sebe, a nedělal si žádné iluze. Je zrcadlem, do kterého se hodí občas podívat, i když ten obraz není moc hezký. Protože největší národní katastrofy začínají nereálnými představami a ztrátou soudnosti.

Tak snad nakonec jen jeden jeho výrok za všechny: „Je velice snadné kázat nenávisť vůči cizímu. Je mnohem těžší poznávat, kritizovat a zlepšovat své vlastní.“

Obsah

1. Úvod	7
2. My chceme cara!	11
3. Konec starých časů	47
4. Tatiček Masaryk trochu jinak	85
5. Záhadná smrt nad Bratislavou	129
6. Atentát na ministra financí	159
7. Opilí samostatností	193
8. Pod hladinou reality	231
9. Největší aféry první republiky	261
10. Místo epilogu: co by bylo, kdyby...	291